

Märjamaa Linnutsehhi lugu.

Esitlus MÄRJAMAA XVI KODULOOKONVERENTSIL

Minu lühike meenutus selle tsehhi juhtimisel alates 13. septembrist 1982, kuni 31. detsembrini 1992. aastani.

Fotod, lühike ajalugu, töö sisu, tehnika ja tehnoloogia, inimesed, toodangu maht aastate lõikes, probleemid ja lahendused, autasud, järsk lõpp.

Intervjuu ajalehest „Ühistöö“ Arnold Toomik'uga, selle ettevõtte esimese

juhatajaga. <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox?projector=1> Teine juhataja oli Lembit Tuisk alates 1978. a. lõpust, kolm aastat. Seejärel komandeeriti Märjamaale

alkosõitlane Rein Hirs, endine Tallinna Külkhoone direktor, kes selles rollis ja kindlal palgal jätkas siin linnakärast eemal aasta jooksul enesehävitamist.

Kui olin Teenuse kolhoosis kaks aastat aseesimehena töötanud (august, 1977), tuli Sipa asundusse Lembit Kivisild - Tallinna LK direktori asetäitja. Neil olevat probleem Märjamaal juhatajaga ja kas ma ei hakkaks selleks!? Minu vastus oli lühike. "Kui oled pea ühest silmusest välja saanud, kas pistad selle otsekohe teise!?" Vaatas kui hullule ja läks, sõnagi lausumata!

Uus pakkumine tuli juba läbi Rapla. Täpselt viie aasta pärast ja kuna olin saanud veidi puhata, siis otsustasin end taaskord proovile panna. 13.septembril 1982. aastal võtsin komisjoni juuresolekul purjus juhilt, kes vaevu püsti seisis tsehhi juhtimise üle. Palka pakuti 220 rbl kuus, mis oli kahekümne rubla võrra vähem kui muretul tööl tööpinkide taga, päris lähedal Märjamaa EPT-s. Seega tuli enda väärtus kaalukeelele panna ja nii sai teoks üleviimine teisele tööle koos keskmise palga säilitamisega.

Peale vastuvõtuaktile allkirja andmist, sest protsessil küsida ei olnud purjuselt midagi, sain aru, et olin sattunud otsekui miiniväljale, mille taga vaenlase ahelikud, aga 5 aastat NA-s olid andnud mulle hea karastuse.

Esimesel töönädalal sai likvideeritud suletrumli alla kogunenud aastatepikkune ja lehkav "kultuurkiht". Märkimist väärib asjaolu, et sellele vaatamata kui kord juhtusin linnas, esimesel nõupidamisel olema, leidsin oma töölaualt eest san-epid jaama trahvikviitungi. Õuel olevat soolikas maas vedelenud! Vaata imet – 5 rbl ja surmatunnini mõtteainet sellest, kuidas elu puhtamaks muuta! Selleks aga tuli teha tööd - kahel aastal ööd ja päevad, mil paljud suured probleemid lahenduse leidsid, suurim neist kindlasti kogu omaette tegutseva ettevõtte mitmekülgse tehnika tööks vajalikku konditsiooni saamine.

Seda tuli kümne aasta jooksul praktiliselt teha tsehhi juhatajal, sest peamehaaniku ülesannetes olnud paar meest ei saanud erinevatel põhjustel seda ametikohta üle aasta pidada.

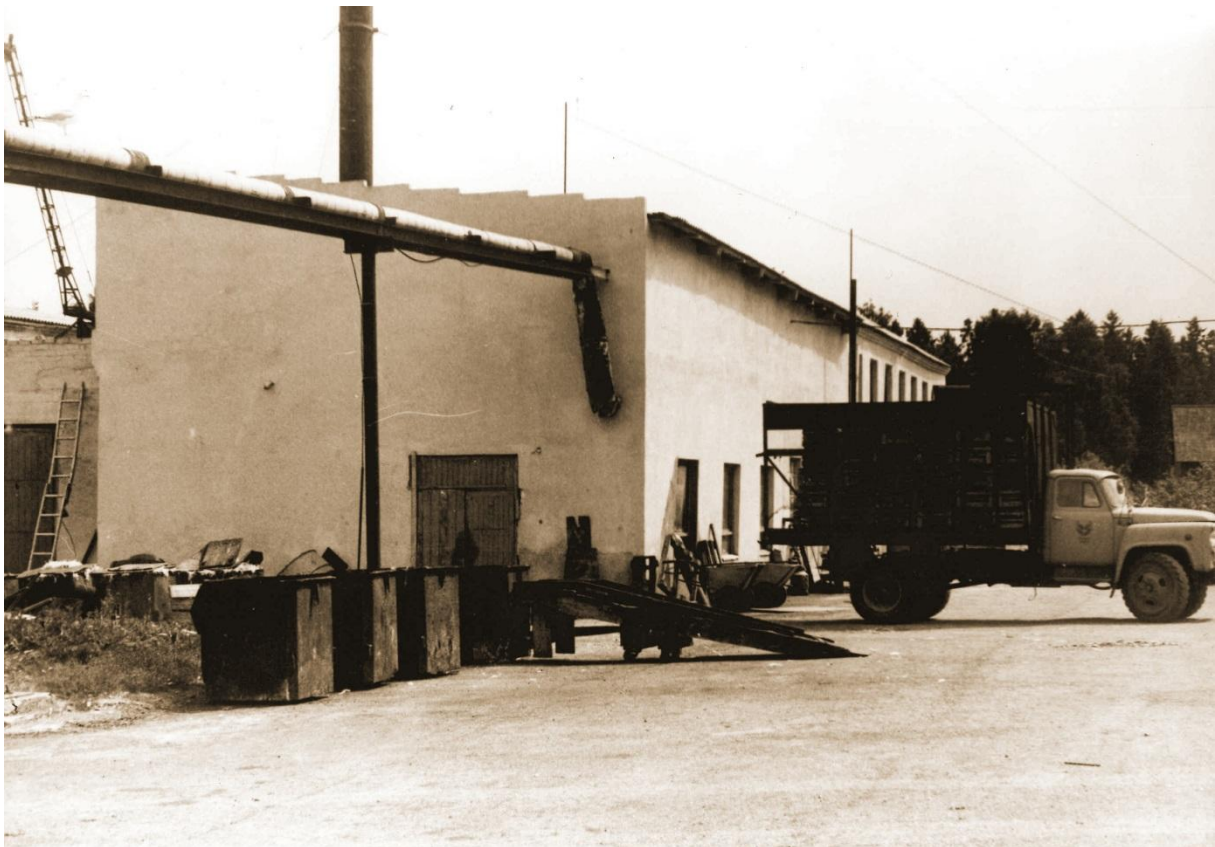
Kõige vähem oli muret külmutusseadmetega, kus töötas vahetustega 4 kompressormasinisti. Neist staažikaim ja kvalifitseerituim oli kindlasti KALJU REINJÄRV. Suurimad probleemid olid algselt katlamajas, veevarustuses, elektri, -ja masuudimajanduses, konveierliinide töökindluses, tsehhi sanitaartechnilises seisundis. Loomulikult oli ka kaadriprobleem, sest rasket ja samas nii täpset ning vastutusrikast tööd tegema ei leia inimesi nii lihtsalt kui mesilasi õitelt nektarit korjama. Esines lausa sabotaaži, kus lisaks sagedastele elektrikatkestustele leidis mehi, kes kangi konveierliini keti ja seda vedava tähiku vahele pista tihkasid. Paus töös pidi näitama, kes on peremehed tsehhis ja kellest sõltub töö laabumine ettevõttes.

Üks põhjus ja huvi pause tekitada, oli kindlasti see, et tekitaja teadis sel juhul õhu puhta olema, kusagile peidetud liha väljastamiseks. Väljatulekud olid normis ja varguse vähendamise tulemusel on mul märkmikus kirjas, et 1985. aastal jõudsimel lausa 7% ülenormatiivse liha väljatulekuni! Normatiivid olid aga

üleliidulised ja kui miski ikka väga normist erines, siis ilmselgelt sinu peale hästi ka ei vaadatud, kuigi kiideti. Õnneks suure kella külge niisugust edu sotsialistliku omandi paisutamisel, siiski ei pandud. Sain aru, et kokk, kes poti juures ise nälga jääb, ei ole õige kokk ja pigistasin selles osas silma kinni, samas

„ärimeestega“ oli jutt karm, sest need võinuks iga päev kogu toodetud produkti lihtsalt huugama panna!

Kord sain tsehhi taga seisnud Volga süütelukust kätte võtmed. Eakas peremees oli küll kiire. Nii kiire, et oleks peaaegu maadlema jõudnud, kanakott käes! Ütlesin seltsimehele, et tema kui varga auto on sellest hetkest konfiskeeritud ja mehe tee viib kohtusse. Paraku läks teisiti - auto jäi lõppude lõpuks siiski konfiskeerimata. Rapla miilits ka midagi ette ei võtnud, sest mees ütles minu kabinetis otse välja, et poeg päästab tema. Nii see läks ja kuna juba 1992. aastal oli miilitsast saanud Savisaare parem käsi, siis võib arvata, et linnutsehhi sulgemises sama aasta lõpus võis temal oluline roll olla! Seega ei või iial teada, kustkandist sulle kuul antakse. Pealegi veel usalduse kaotusega, mille põhjuseks pidasin kaua siia ideest teostuseni loodud Eesti esimest udusuletööstust..

Pildil on vaade tsehhile hoovi poolt - esiplaanil utiliikonteinerid, mis veeti igal õhtul kombinaati, kus töödeldi ümber lihakondijahuks. Peahoone külge ehitati 1974. aastal katlamaja ja sinna on sisenemas õhus paiknev pikk masuuditross. Paistab ka üks eluslinde tarniv majandi auto taarakastidega.

Inimesed on ettevõtte suurim väärtus ja hinnatuina, tahteliste ning motiveerituina, oskuslikul juhtimisel tootmises uskumatut edu võimaldav faktor.

4.

Lindude töötlemiseks tehnoloogilise protsessi skeemi järgi oli tsehhis Poltaava liin, kolme konveierliiniga. I liinil teostati veretustamine, kupatamine, sulgede eemaldamine –(veelinnu tiiva-ja sabasulg käsitsi, seejärel sulgede eemaldamise masinad(3), gaasipõleti, veelind lisaks läbi kuuma parafiini ja juussulgede tsentrifuugi). Masinate poolt spetsiaalsete, radiaalselt ja kahel pool linnurümpa eri suunas pöörlevate kummisõrmedega ketaste poolt eemaldatud sulg kukkus kanalisse, mida mööda vesi selle kõrvalruumi, suurde suletrumliisse toimetas. Viimaseks tuli I liinilt võetud linnurümbalt lõigata jalad ja riputada see II liinile. Pildil on II liin, kus iga nelja sekundi järel pidi töötaja oma selle päeva operatsiooniga valmis saama. Järjekorras liinile riputamine, kloaagi avamine, soolikate, pugu, maksa, südame ja seejärel peale liinilt eemaldamist ka kaela eemaldamine. Need neli kuulusid I kat.subproduktidesse ja läksid liha kirja. Koorma töötlemise ajal pausita töö! Konveierliinid tekkisid esimesena Chicago tapamajas XIX sajandil ja sealt edasi XX saj alguses juba Fordi autotööstusse, mis lühendas montaažitöö aega pea kümme korda!

Pildil on tööhoos vasakult: ELVI KLÜKMAN, TATJANA VALDEK, DAGMAR ALASMAA ja SIRJE ANDERSON. Samas ruumis avati pugu ja oli masin pugult kutiikula eemaldamiseks.

Võitjad

ETTEVÕTTED

1984. aasta sotsialistliku võistluse võitjaks ettevõtete I grupis tunnistati **JÄRVAKANDI TEHASED** (direktor A. Lillioja, parteisekretär R. Tammeväli, komsomolisekretär L. Sökk, ametiühinguesimees H. Äärma). Kaubatoodangu plaan täideti 103,7, realiseerimisplaan 101,7 ja tööviljakuse plaan 104,1%. Järvakandi Tehased saavad partei rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee rändlipu.

Märgiti **RAPLA TREVI** head tööd. Toodanguplaan täideti 103,5 ja tööviljakuse plaan 101,6%.

II grupis tuli võitjaks **RAPLA RAJOOINI SIDESÖLM** (ülem I. Kislova, parteisekretär E. Tammenurm, komsomolisekretär R. Valvik, ametiühinguesimees R. Toomsalu). Tulude laekumise aastaplaan täideti 100,8, tööviljakuse plaan 104,3%. Sidesölm saab partei rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee rändlipu.

Märgiti **MÄRJAMAA TARBIJATE KOOPERATIIVI** head tööd. Kaubakäibeplaan täideti 101,6, tööviljakuse plaan 106,6 protsenti.

III grupis oli parim **TALLINNA LIHAKOMBINAADI MÄRJAMAA LINNUTSEHH** (juhataja M. Laurits, parteisekretär S. Sisas, ametiühinguesimees M. Piperäl). Kaubatoodangu plaan täideti 111,1, tööviljakuse plaan 107,3%. Linnutsehh saab partei rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee rändlipu.

Märgiti «**VASARA**» **RAPLA TSEHHI** head tööd. Kaubatoodangu plaan täideti 103,7, tööviljakuse plaan 109,2%.

KOLHOOSID, SOVHOOSID

Kolhoosidest tunnistati eelmise aasta sotsialistliku võistluse võitjaks taime- ja loomakasvatuse alal **KAIU KOLHOOS** (esimees L. Arro, parteisekretär K. Toome, ametiühinguesimees A. Täpsi, komsomolisekretär A. Väijaots).

Kolhoos täitis 1984. aasta taime- ja loomakasvatuse realiseerimisülesanded. Võrreldes kolme eelmise aastaga suurenes piima ja liha riigile müük vastavalt 19 ja 24,5%. Liha kogutoodang suurenes kolme eelmise aastaga võrreldes 8,4 ja piimatootmine 17,5%. Kol-

tava maa hektari kohta toodeti 2694 sü. Teravilja saagikus oli 28 ts/ha. Talveperioodiks varuti keskmiselt ühe loomühiku kohta 1773 sü omatoodetud söötasid. Tunduvalt on paranenud orgaaniliste väetiste kasutamine — kolme eelmise aastaga võrreldes on näitaja suurenenud 72,4%. Edukalt täideti ka sügiskünni plaan.

Varbola sovhoosile antakse partei rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee rändlipp ning sõiduauto ostuluba üht töötajat premeerida.

1984. aasta sotsialistliku võistluse võitjaks tunnistati:

— taimekasvatussaaduste toodangu suurendamisel **VIGALA KOLHOOS**. Kolme eelmise aasta keskmisega võrreldes toodeti hektari kohta 22% söötühikuid rohkem, 1984. aastal 2749 sü/ha.

— rohtsöötade tootmisel **MITSURINI SOVHOOS**. Kolme eelmise aasta keskmisega suurenes heintaimede saagikus hektari kohta 45%, 1984. aastal saadi 3303 sü/ha.

— teravilja kogutoodangu suurendamisel «**VABADUSE**» **KOLHOOS**. Kolme eelmise aastaga võrreldes suurenes kogutoodang 31,9%. Teravilja saagikus oli 1984. aastal 31,2 ts/ha.

— kartuli kogutoodangu suurendamisel **JÄRVAKANDI KOLHOOS**. Kolme eelmise aastaga võrreldes suurenes kogutoodang 43%. 1984. aastal oli saak 217 ts/ha.

— orgaanilist väetist kasutati rohkem **VARBOLA SOVHOOSIS**. Jooksva aasta saagi alla anti kolme eelmise aastaga võrreldes 72,4% orgaanilist väetist enam, hektari kohta 1984. aastal 14,9 t.

— liblikõieliste heintaimede viljelemisel ja seemne kasvatamisel **KOHILA SOVHOOS**. Liblikõieliste heintaimede osatähtsus rohumaapinnast on 59% ja ühe hektari rohumaaga kohta toodeti 5,2 kilo ristiku-seemet.

— rapsi ja söödajuurvilja kasvatamisel **KAIU KOLHOOS**, kus nimetatud kultuuride saagikus oli vastavalt 391 ja 514 ts/ha.

— piima riigile müügi suurendamisel **VARBOLA SOVHOOS**, kus piima varumine kolme eelmise aastaga võrreldes suurenes 33,8%.

Tubli töö eest tuli tsehi kollektiiv lugematu arv kordi Rapla rajoonis oma grupis võitjaks. Selle juurde kuulus pidulik rändpunalipu üleandmine ja ka rahaline preemia, millel oli rohkem sümboolne tähendus, kuna ei olnud eriti suur. Aktsiooni tähtsus seisnes kollektiivi panuse kiire suurenemise märkamises, mis on igal ajal tähtis ja

6.

innustav! Nii oli tsehi lihatoodang 1982. aastal 1600 tonni, kuid kümnendi lõpul jõudis see 2400 tonnini! Sama liin, samad inimesed, sama tehnika ja tehnoloogia, ainult kõik see sai õlitatult kui kellavärk tõrgeteta tööle rakendatud. Kogu kollektiiv oli tubli, kuid eriline roll selles edus oli tehnoloog, AITA HEINMAA`I, kes oli kümme aastat minu asetäitjaks ja ilmselt oli seda tsehis kindlakäeliselt teinud enne mind.

Toodangu kvaliteet ja probleemid seoses sellega.

Jõudsimme kaheksakümnendate keskel tasemeni 1,5 miljoni linnu töötlemiseni aastas, edasises 1,7 miljonini. Linnuliikide osas moodustasid lõviosa kana-broiler – 0,9/1,0 mln ja part – 0,6/0,7 mln lindu. Toodang jõudis Leningradi linna kümnesse külmhoonesse, kus minul tuli tänu esitatud pretensioonidele kvaliteedi osas keeleoskajana palju käia. Linnuliha üleliiduline standard ütles, et I kat lihakehadel võivad olla üksikud tüükad (jedinitsnõje penki), II kat omadel mitte palju (neznatsitelnoje kolitsestvo)!? Vaidlesime ja jõudsimme alati kompromissile, kuid see ei olnud meeldiv töö osa! (kahel fotol Sindi sovhoos „25“)

Sindi sovhoos tarnis palju kehvast toidumusest parti. Et see lõpeks alustasin Sindile mittestandardset lindu töötlemise teenustöö korras. ANDRES VARIK direktorina sai suure probleemi ette ja mõne kuu pärast kui külmhoones oli praaklindu 100 tonni, hakati sealt tarnima kõrges toidumuses lindu, millel ka kena sulg seljas! Toodang suurenes mõlemal ja saabus rahu ning rahulolu!

7.

8.

9.

Renoveeritud said paljud ruumid. Ka puhketuba, söökla, riietus,-ja dushiruumid. Piltidel on AINO VALTING pidulik juubeli tähistamine, 1986. aastal. Ei jäänud tähtpäevad unustusse ja see oli tähtis.

10.

x

Tallinna Liha- ja Konservikombinaat

Kuidas tekkis Märjamaa linnutsehhi Eesti esimene udusuletööstus?

Pühast vaimust ei sünni miskit! Suur probleem oli ka linnusule kvaliteediga, mille realiseerisime Varena üleliidulise tähtsusega gigantsesse suletööstusse. Pidevalt tuli sealt pretensioone, mida tuli lahendada. Kui saime liinile täiendavate sulekitkujate paigaldamisega pardisule konditsiooni, mis sisaldas 10% udusulge, kuid hind ei tõusnud, siis oli see suur probleem. Selle lahendus tuli seoses Gorbatsovi sula saabumisega õige pea. 25.mail, 1987. aastal tuli külla kaks meest (OLAV KÄRT ja REIN RAUTITS) ministeriumist küsimusega, kas tsehhist on võimalik midagi eksportida! Otse loomulikult oli selleks veelinnu sulg, sest udusule hind oli läänes 72DEM/kg. Kuna aga raha vereringe toimus läbi emattevõtte, siis see ei oleks meile midagi andnud. Seega tegin neile ettepaneku Märjamaale vastukaubana teenitud valuuta eest soetada udusule liin. Vaid kaks nädalat hiljem oli kohal delegatsioon Soomest, eesotsas Riihimäel asuva suletööstuse omaniku EERO KOTKASAARI'ga. Sulgede laos esitasin temale küsimuse kui palju maksab meie veelinnusulg. Uuris seda ja kogenud spetsina vastas – 22FIM/kg(!)

Seni olime Leedust saanud lepalehtedes vaid 1rbl ja 35kop kilost, mis muutus kullaks – 3.30!!!

Tallinna Lihakombinaat sõlmis lepingu, mille kogumaht oli 1,1 miljonit Soome marka. Kohustusime kahe aasta jooksul tarnima Soome 50 tonni veelinnusulge ja lepingupartner tarnima siia udusule töötlemise liini täiskomplekti. Leping sai barterteingu korras mõlemapoolselt täidetud. Liin sai paigale 1990. aasta sügiseks, milleks sai rajatud soojustatud viilhall koos vajalike kommunikatsioonidega. Tsehhi territoorium sai tarastatud ja asfalteeritud. Kaks nädalat tootmispraktikat Soomes ja liin hakkas tööle oktoobrist 1990 ning sai töötada ning valuutat teenida kaks aastat ja kolm kuud, kui kogu tootmistsehhi jöhkral moel Tallinna Lihakombinaadi poolt suleti, rasketeks aegadeks soetatud laovarud siit rööviti ja inimesed lindpriideks muudeti. RAS „Elamu“, kelle bilanssi kupatus anti, sai minult eksperthinnangu varade kohta, mis suletööstuses. Tasuks 40EEK jääkmaksumusega vana treipink. Kuid ikkagi müüdi udusuleliini ja kõik muu koos 2ha maaga sellele samale „lepingupartnerile“ 1997. aastal ja muidu – vaid 0,5 miljoni Eesti krooni eest kui ainult udusuleliini maksumus koos paigaldusega läks meile maksma üle 4 miljoni Eesti krooni! Rahameeste asi, aga mul heameel, et asjast sai asja ja ideest tänini töötav ettevõtte. Mis sest, et sisuliselt meilt varastatud, aga siin ja edeneb. Elu ei seisa paigal ja muutused selles on pidevad. Elu pidavat olema üldse üks ebaõiglasemaid nähtusi elus, aga elame veel!

Head Eesti Vabariigi 102. Aastapäeva meile!

<https://www.osta.ee/tallinna-liha-ja-konservikombinaat-1983-105627685.html>

Valentin Põllumees oli TLK direktor. Lugupeetud mees, kes ütles minule, et kui oled kord niisuguse ameti vastu võtnud, siis võib sind ilma igasuguse kohtuta vangki panna!

1990. aastal, veidi enne udusule liini käivitamist, oli ühtäkki kabinetis Rapla tolle aja majandusliider HARRI ÕUNAPUU, kes pakkus siin loodava lihaühistu juhi kohta. Uneaega ei jäänud, pidin temale kahjuks EI ütlemata. Mine tea, võibolla oleks kõik sel juhul hoopis teisiti läinud? Kuna ei läinud, siis ei ole mõtet ka spekuloida!

<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox?projector=1>

?

Viitekood	LVMA.494RP
Leidandmed	LVMA.494RP
Pealkiri	Märjamaa Lihaühistu
Piirdatumid	1990-1993
Liik	Arhiiv
Ajalugu	-
Korrastamine ja täiendamine	-
Sisu ja teema	-
Ainese keel	-
Märkused	Märjamaa EPT õigusjärglane.
Kirje sisestatud	08.04.2002
Asukoht	Rahvusarhiiv Rakveres

Põhjuseks see, et töid-tegemisi oli lausa üle pea – väikesed lapsed, üks haige eakas hooldada, maja ehitamisel, udusuleliini käivitamisel. Peale selle veel põhitöö tsehhi juhtimisel teha.

Tosinat aastat Märjamaa linnutsehhis täis ei tulnud. Kui kümme aastat täis sai, ka siis ei osanud arvata, et ühes demokraatlikus riigis nii võidakse toimida, aga toimitakse. Lihatootmine siin, mis tundus perspektiivne ja kindel kui juukselõikus, lõppes pauguga, sest toorainebaasi likvideerimiseks tuli likvideerida seda ümbertöötlev lihatööstus. Tallinna Lihakombinaat jäi linnale ebasobivaks ja oli hukule määratud, kuid enne oli võimalik likvideerida Haapsalu, Kõrgessaare ja Märjamaa ning rikastuda neist saadavast. Oli emaihu söömise aeg ja võeti, mis ripakil! Vanakuradi tosin järgmisel!

Kuud	päev	kuu	aasta	ja vallandamise kohta (põhjuste seaduse paragrahvile	äranahtamisega ning viitega ja punktile)	selle väljandumise kuupäev ja number)
1	2		3		4	
22	13	09	1982	Tallinna Liha- ja Konservikombinaat Võetud tööle ület Märjamaa Rajooni Töllumajandusteh- niseest Märjamaa juhatajaks.	konservekombinaat oomise korras derahelisest niska Tootmiskoon- dusse	K/K 1372-K 09.09.82
23	10	04	1984	Viidud üle direktori Märjamaa tootmis- tehnikas.	teori asetäitjaks tehnikas.	K/K 520-K 18.04.84a.
24	16	05	1984	Üleantud kombinaadi juhatajaks Märjamaa liinutehnikas	teori direktori ase- tehnikas	ENSV LPM K/K 94-K 14.05
25	09	10	1985	Kõrge ENSV LPM suutatus ENSV LPM Tööstuse Ametikoht Tööstuse Ametikoht	autakolile, autakolile ja Tööstusinspektor Eesti Vab. Koostöö asutusse 450 mli.	09.10.85.7 ENSV LPM K

Tsehhi varumispirkond oli põhja ja loode Eesti. Kokku 7 rajooni, aga oli ka seda, kui toodi lindu näiteks Võru rajoonist Linda kolhoosist. Siin toodetud liha moodustas 2% kogu Eesti NSV-s toodetust. Töötajaid oli kesmiselt 94, neist naised 64. Pensionil olijad kõigest kesmiselt 1/3, kes said iga kuu 5 rubla stimuleerivat toetust emattevõttelt. Kõigest oli ITP koosseisulisi kohti 5. Tsehhi juhataja, peamehaanik, veterinaararst, tehnoloog ja pearaamatupidaja. Mittetootval tööl oli veel raamatupidaja, laohoidja, kokk, abikokk, 4 valvurit ja sekretär-kaadriala töötaja. Neli kompressormasinisti, kaks lukseppa, elektrik, kuus transporditöölisi, kaks ehitusmeest, kolm katlakütjat moodustas meesteväe põhilise löögirühma.

Kahjulikest ja ohtlikest faktoritest – füüsilised, keemilised, bioloogilised ja psühho-füsioloogilised e suured probleemid, aga ka hullud juhtumid, mis tervisele mõjusid.

- 1) elektrikatkestused, aga ka suur ja ehmatav üllatus arvesti lugemi juures
- 2) vee puhtuse tagamine, uue pumbamaja ehitus
- 3) masuudiprobleemid – hoidlas, aga kord ka lindude kupatusvannis, arvestus ka siin suvaline
- 4) tootmistraumad, mida esines õnneks vähe
- 5) joomarlus ja sellest tingitud tööluusid
- 6) ehmatav altkäemaksu pakkumine 1987. aastal ja palju muud tervistkahjustavat nagu üks koorem surnud partidega kohe septembrikuu kuumal päeval 1982. aastal.

Siiras tänu tähelepanu eest!

Head tervist ja päikest Teie päevadesse!